

Talabér Ferencné pedagógiai öröksége a német nemzetiségi óvodai nevelésben

Pásztor Enikő Judit

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
egyetemi docens 0009-0004-8006-6604 | MTMT: 10052323

KEYWORDS

- *ethnic German kindergarten education*
- *German in kindergarten*
- *Ferencné Talabér*
- *Play with the Word*
- *Play with the Language*
- *Sopron kindergarten teacher training*

KULCSSZAVAK

- *német nemzetiségi óvodai nevelés*
- *német az óvodában*
- *Talabér Ferencné*
- *„Játék a szóval, játék a nyelvvel”*
- *soproni óvóképzés*

ABSTRACT

The Pedagogical Legacy of Mrs. Ferencné Talabér in German Minority Kindergarten Education | The history of ethnic German kindergarten education in Hungary is closely connected with the Benedek Elek Faculty of Pedagogy and its predecessor institutions, which served as the cradle of numerous methodological innovations in the 20th century. One of the key figures in this process was Mrs. Ferencné Talabér, who gained national recognition with her ethnic German kindergarten program, and whose work remains a lasting legacy in early childhood education. This study is both a scholarly analysis and a tribute to a pedagogue whose personal and professional example shaped generations.

The author — herself a student of Talabér during the years of the political transition — approaches the subject with personal attachment. Drawing on secondary sources, the study presents the historical development of ethnic German kindergarten education and teacher training in Hungary, with special emphasis on the role of the Sopron training institution. It then offers a detailed presentation of Talabér's pedagogical program, *Play with the Word, Play with the Language*, based on a 2018 interview conducted by the author, as well as on an analysis of Talabér's publications and writings about her. The analysis highlights how this program became a nationally adopted and enduring methodological legacy in ethnic German kindergarten education, while also recalling Talabér's professional career and pedagogical heritage.

ABSZTRAKT

A magyarországi német nemzetiségi óvodai nevelés története szorosan összefonódik a Benedek Elek Pedagógiai Karral és annak jogelőd intézményeivel, amely helyszín a 20. században számos módszertani újítás bölcsője volt. E folyamat egyik meghatározó alakja Talabér Ferencné, aki német nemzetiségi óvodai programjával országos ismertségre tett szert, s munkássága máig ható örökség az óvodai nevelésben. A jelen tanulmány egyszerre tudományos feldolgozás és tisztelgés egy olyan pedagógus előtt, akinek személyes és szakmai példája generációkat formált.

A szerző – aki a rendszerváltás idején maga is tanítványa lehetett – személyes kötődéssel közelíti a témához. A tanulmány másodlagos források felhasználásával bemutatja a magyarországi német nemzetiségi óvodai nevelés és óvodapedagógus-képzés történeti alakulását, különös tekintettel a soproni képző szerepére. Ezt követően a szerző által 2018-ban készített interjú, valamint Talabér Ferencné publikációi és a róla szóló írások tartalomlemzése révén kerül sor pedagógiai programjának, a *Játék a szóval, játék a nyelvvel* koncepciójának részletes bemutatására. Az elemzés rávilágít arra, hogyan vált ez a program a német nemzetiségi óvodai nevelésben országosan elterjedt és máig ható módszertani örökséggé, egyben felidézti Talabér Ferencné szakmai életútját és pedagógiai örökségét.

Bevezetés

A magyarországi német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés története szorosan összefonódik a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karral és annak jogelőd intézményeivel. A soproni képző 1959-es felsőfokúvá válásával egyidejűleg indult meg a német nemzetiségi óvónők képzése Sopronban. Ennek fellendülése az 1980-as évekre és a rendszerváltás időszakára esett, amikor a nemzetiségi identitás ápolása és a nemzetiségi nyelvek oktatásának megerősítése új lendületet kapott. E folyamat egyik meghatározó helyszíne Sopron volt, hiszen az egykori Soproni Óvóképző Főiskola a német nemzetiségi óvodapedagógusok képzésével országos jelentőségű képzési központtá vált. A képzés sikerének és hitelességének egyik kulcsfigurája Talabér Ferencné volt, aki a német nemzetiségi közösség tagjaként, óvónői tapasztalattal és elhivatott pedagógusként vált Sopronban a német nemzetiségi óvóképzés megszilárdításának meghatározó alakjává. Oktatói tevékenysége nemcsak a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányult, hanem átfogó pedagógiai szemléletet közvetített, amely a gyermeki játék és a nyelvi nevelés szerves egységét hangsúlyozta. E szemlélet legmaradandóbb eredménye az általa megalkotott „*Játék a szóval, játék a nyelvvel*” című óvodai program, amely a magyarországi német nemzetiségi nevelésben országos elterjedtségre tett szert, és máig meghatározza a német nyelv játékos átadásának módszertanát.

A szerző számára a téma nem pusztán kutatói érdeklődés kérdése, hanem személyes kötődés fűz hozzá. A rendszerváltás idején a Soproni Óvónőképző Főiskola német nemzetiségi óvodapedagógus-képzésének hallgatójaként magam is részese lehettem annak a közösségnek, amelyben Talabér Ferencné tanított bennünket. Oktatói munkája révén nem csupán tudást közvetített, hanem emberi és szakmai példát is adott.

Talabér Ferencné 2025 elején bekövetkezett halála veszteség a magyarországi német nemzetiségi közösség számára, ugyanakkor életműve olyan örökség, amely tovább él a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzésben, a módszertani gyakorlatban, és mindazok szívében, akik tanítványai vagy kollégái lehettek. A jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a német nemzetiségi óvodai nevelés, a soproni német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés kialakulását és fejlődését, különös tekintettel Talabér Ferencné munkásságára, valamint arra az örökségre, amelyet szakmai közösségünkre hagyott. A tanulmány alapját a szakirodalmi háttér bemutatása, a szerző által Talabér Ferencnével 2018-ban készített interjú, az ő publikációinak elemzése, valamint a munkásságát bemutató másodlagos források képezik.

Német nemzetiségi óvodai nevelés Magyarországon

Hazánkban a nemzetiségi óvodai nevelés a mindenkori országos óvodai irányelvekre támaszkodik, célkitűzései azok kiegészítései. Ha megvizsgáljuk a magyar óvodai nevelést szabályozó 20. századi dokumentumokat, elsőként az 1953-as Módszertani Leveleket kell megemlíteni. Ez a központi szabályozó alapvetően a kötelező foglalkozásokról szól, amelyekre az oktatás eszközeiként tekintettek (Molnár, Pálfi, Szerepi & Vargáné, 2015). Az 1953. évi III. törvény A kisded-óvról a nemzetiségi óvodákkal kapcsolatban kimondja: *„Azokban a községekben (városokban), ahol a nem magyar anyanyelvű lakosság száma ezt indokoltta teszi, az óvodahálózat fejlesztése során nemzetiségi óvodát kell létesíteni.”* A törvény hatására az 1954–55-es tanévben négy német nemzetiségi óvodában indult meg a nevelés annak érdekében, hogy az óvodás korú gyermekek anyanyelvi nevelésével-oktatásával lehetővé váljék a nemzetiségi anyanyelv megőrzése (Mammel, 1980, idézi Pásztor, 2019, 58). Újabb lendületet adott a nemzetiségi óvodahálózat kiépülésének a 183/1958. M. K. 22/ M. M. sz. rendelet a nemzetiségi óvodák szervezéséről. Ennek értelmében minden olyan településen, ahol jelentős számban éltek nem magyarul beszélő állampolgárok, nyelvoktató vagy a nemzetiség nyelvén oktató óvodát lehetett indítani. Ott, ahol a szülők kétharmada ezt kérte, nemzetiségi csoportot alakíthattak. Ebben az évben már 19 német óvodában biztosítottak anyanyelvi nevelést nemzetiségi gyerekek számára (Mammel, 1980, idézi Pásztor, 2019, 59). Fontos mérföldkő volt az 1958. évi 26. tv., amely a nemzetiségi óvodai neveléshez szükséges megfelelő munkaerő biztosítása érdekében kimondta, hogy: *„[...] A tanítók és óvónők képzésére a művelődésügyi miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló, felsőfokú intézményként működő tanítóképző intézeteket, illetőleg óvónőképző intézeteket kell létesíteni.”* Az 1958. évi rendelet (1 §. 1. bek.) alapján két óvónőképző intézetben (Sopronban német, Szarvason szláv, délszláv és román) vált lehetővé nemzetiségi óvónői oklevél megszerzése (Pásztor, 2019, 59) 1959-et tekinthetjük tehát kiindulási évnek, ugyanis ekkor kezdődött meg Sopronban a német nemzetiségi óvónők képzése.

Sajnos, az 1960-as évekre a nemzetiségi óvodák fejlődési üteme lelassult, sőt az a negatív tendencia is megfigyelhető volt, hogy több településen meg is szűnt a nemzetiségi nyelvoktatás (Pásztor, 2019). A nemzetiségi óvodák számának csökkenése, valamint annak a nemzetközi érdeklődésnek az érzékelése, amely abban az időben a nemzetiségi kérdés felé irányította a figyelmet, a párt- és kormánypárti vezetőket a helyzet javítására ösztönözte (Fekete, 1969). Ezzel párhuzamosan a magyarországi nemzetiségek körében egyre nagyobb érdeklődés volt tapasztalható az anyanyelvük iránt. Felismerték ennek fontosságát, ami-

nek következtében aztán egyre nagyobb számban igényelték gyermekeik számára az anyanyelven történő oktatást-nevelést (Pásztor, 2019). Megállt a hanyatlás a nemzetiségi oktatásügyben, majd szépen lassan kezdetét vette a fejlődés (Kóvágó, 1981). Az 1970-es évek a magyar óvodaiügy egyik legmeghatározóbb korszaka volt. Az óvodák „átideologizálása” ekkor már csökkent, megváltozott az óvodás gyermekről alkotott kép is, a „politizáló gyermekből” „iskolára készülő gyermek” lett (Pukánszky, 2005). Ekkor kezdődött meg az új óvodai dokumentum, az Óvodai Nevelés Programjának (ONP)¹ kidolgozása is, melyet 1971-ben fogadtak el. Az ONP a nemzetiségi óvodai nevelésnek is alapidokumentuma. Ehhez illeszkedik még az *OM 56. 383/1974. XI. számú Az óvodai nevelés programjának nemzetiségi vonatkozású kiegészítése*, és a Kézikönyv, a foglalkoztatási tervjavaslat és a szervezeti kereteket meghatározó hetirendjavaslatok. A rendelet már hetente négy foglalkozást írt elő a nyelvi nevelés biztosítására a nemzetiségi óvodákban. A nyelvoktató óvodákban ezek a húsz-huszonöt perces foglalkozások azonban nem tették lehetővé a gyermekek kétnyelvűvé nevelését. Ezzel szemben a kéttannyelvű óvodákban biztosított 50-50%-os magyar, illetve nemzetiségi nevelés már elegendőnek bizonyulhatott az anyanyelvi ismeretek átadására (Pásztor, 2019). 1975-től rohamosan emelkedett a nemzetiségi óvodákban az anyanyelvi foglalkozásokon résztvevő gyermekek száma, ugyanakkor egyre kevesebb gyermek érkezett nyelvtudással a hazai nemzetiségi intézményekbe (Mammel, 1985a). 1975-höz képest 1980-ra közel a duplájára emelkedett az anyanyelvi oktatásban részesülő kisgyermekek száma, és az általános iskolai nemzetiségi nevelést már 59%-ban alapozta meg óvodai nyelvi nevelés (Mammel, 1985b).

1980-ban bevezették a nemzetiségi nyelvoktató óvodákban a hetirend javaslatokat, amely intézkedés megváltoztatta a nyelvoktatás időkeretét is. Kötelezően előírtak az óvónők számára két-két nemzetiségi foglalkozás megtartását a környezetismeret témaköréből, valamint egy-egy anyanyelvi ének-zene és mesevers foglalkozást is. Bevezették az ún. nemzetiségi napokat, amelyek az egész napos anyanyelvi környezetet biztosítva tulajdonképpen kibővítették az eddig rendelkezésre állt időintervallumot (Mammel, 1985a). Az 1980-as évek igen izgalmas fordulatot hoztak mind a hazai óvodapedagógiában, mind a közoktatás valamennyi területén. Ekkor kerülnek újra felszínre a különböző reformpedagógiai irányzatok, (Komjáthy, 2012), melyek országszerte gyorsan terjedtek. Társadalmi igényekre reagálva a pedagógusok is új utakat kerestek az iskolai nyelvoktatás kudarcainak orvoslására (Fülöp, 1982). Az 1980-as évek közepétől egyre inkább a kísérletezés volt a jellemző a magyarországi óvodákra. Ekkor már nagyobb módszertani szabadságot kaphattak az óvónők, az óvodák programjában

---

¹ Az óvodai nevelési program bevezetéséről szóló 166/1970. (M.K. 23.) MM. sz.

a helyi igényeknek nagyobb teret biztosítottak, és a családokhoz való alkalmazkodás is sokkal erőteljesebben kifejeződött. A kötelező foglalkozásokat felváltották a kötetlenül felépített foglalkozások, az ún. kezdeményezések, melyek szervezése nagyfokú tudatosságot követelt az óvónőktől (Bakonyi, 2013). 1989-ben a német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés hatékonyságának növelése céljából az 1989-ben módosított ONP szellemében kísérleti jelleggel kidolgozásra került a Soproni Óvóképző Főiskolán a kétnyelvű óvodai nevelési program alapelvei és módszertani útmutatásai alapján egy új gyakorlati képzési rendszer. Az 1989/1990-es tanévtől már ennek szellemében kezdődött meg a gyakorló óvoda egyes életkorú csoportjaiban a hallgatók gyakorlati képzése (Talabér, 1994).

A rendszerváltás a hazai óvodák életébe is jelentős változásokat hozott. Az 1993-ban megszületett LXXIX. törvény a közoktatásról az óvodai nevelésről is rendelkezett. Ennek értelmében ötéves kortól minden gyermek számára kötelezővé vált az óvodai nevelés. A törvény értelmében minden óvodának el kellett készítenie saját pedagógiai programját (az Országos óvodai nevelés programja alapján) vagy át is vehettek egy kész programot. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. törvény értelmében a kisebbségi személynek joga van részt venni anyanyelvi oktatásban, a közösségnek pedig joga van, hogy kisebbségi óvodai nevelés, kisebbségi alap- és középfokú nevelés és oktatás, továbbá felsőfokú képzés, illetve a kisebbségi önkormányzatok segítségével a feltételek megteremtését kezdeményezze. 1996-ban napvilágra került az Óvodai nevelés országos alapprogramja (ÓNOAP), mely a magyar óvodapedagógia hagyományaira, értékeire épít. Ez a minden magyarországi óvodára kötelező érvényű, keretjellegű dokumentum, amelyben már megfogalmazódik a személyközpontú pedagógia, a differenciálás, a játék, mint a legfontosabb óvodai tevékenység, illetve a cselekvő tanulás (Bakonyi, 2013; Molnár, Pálfi, Szerepi & Vargáné, 2015).

A 20. század óvodai nevelését meghatározó dokumentumok, különös tekintettel az Óvodai Nevelés Programjára (ONP), számos átalakításon estek át. A 21. században az 1996-os Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját 2012-ben, 2018-ban és legutóbb, 2025-ben módosították. Az alapprogram változatlanul érvényes a nemzetiségi óvodákra is és ugyanúgy tartalmaz kiegészítő rendelkezéseket a nemzetiségi nevelés vonatkozásában. A 2025-ben hatályos 363/2012. (XII.17.) Kormányrendelet az óvodai nevelés alapprogramjáról II. fejezetében (Gyermekekép, óvodakép) ez olvasható: „*A nemzetiséghez tartozó gyermekek óvodai nevelésében biztosítani kell az önazonosság megőrzését, a nemzeti identitás erősítését, a nemzetiségi hagyományok átörökítését, a nemzetiségi gyermekek nyelvi nevelését és a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét.*”²

² 363/2012 (XII. 17.) Korm.rendelet az óvodai nevelés országos alapprogramjáról: <https://tinyurl.com/3s8w27mm>

A 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet³ a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról című dokumentum határozza meg a magyarországi nemzetiségi óvodai nevelést. Az óvodák az Óvodai nevelés országos alapprogramja (ÓNOAP), valamint annak 3. mellékletében meghatározott Nemzetiségi óvodai nevelés alapelvei figyelembevételével készíti és fogadja el pedagógiai programját. Ezekben az intézményekben az óvodai nevelést kiegészíti a nemzetiségi hagyományok, szokások továbbörökítése, valamint a nemzetiségi identitás megalapozása és fejlesztése.

A nemzetiségi óvodai nevelés formái a következők lehetnek:

- a. anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) óvoda,
- b. nemzetiségi nevelést folytató kétnyelvű óvoda,
- c. magyar nyelvű roma/cigány kulturális nevelést folytató óvoda.

A 2024/2025. nevelési évben Magyarországon 179 óvodában jelenik meg a német nemzetiségi nevelés. A feladatellátási helyek (tagintézmények) száma 276. A német nemzetiségi nevelésben részesülő óvodás gyermekek száma (a <https://dari.oktatas.hu/statisztikak> alapján) 14299⁴.

A soproni német nemzetiségi óvodapedagógus-képzés 1959-től napjainkig

1959-ben vette kezdetét Sopronban a német nemzetiségi óvónők képzése (Pásztor, 2019). Az első évtizedre az útkeresés volt a jellemző. 1975-ig a felsőfokú óvónőképző intézetekben a nemzetiségi képzés gyakorlatilag a nyelv fakultatív oktatásából állt (Stark, 1980). Az 1959-ben beiratkozott 107 hallgató közül 14-en tanultak német nyelvet. A hallgatók többsége német nemzetiségi gimnáziumokból érkezett, és megfelelő német nyelvtudással rendelkezett (Kónya, 1978). A többség valószínűsíthetően német származású lehetett (Kling, Schatzl, Schmalzl, Ohr, Czichert, Trogmayer, Müller, Pfliegler, Leitold, Rutscher, Mayer, Schäffer, Weber, Jäger, Imgrund, Klein, Streicher, Fleckenstein, Grätzl, Triebel, stb.). Az 1964-ben végzett óvónők közül már 27 fő választotta a német nyelvet, és az azt követő években végig húsz fölötti a létszám, 1967-ban pedig már 28. Az első években heti két délután német nyelvtant tanultak és alapfokú nyelv-

---

³ 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról: <https://tinyurl.com/ksbnvjrm>

⁴ Ungarndeutsches Pädagogisches und Methodisches Zentrum – Statistiken: 2024/2025 Schuljahr: <https://tinyurl.com/2jjk4ez8>

vizsgát tettek a képzés végén. Ekkor még nemzetiségi óvodai módszertani ismereteket nem sajátíthattak el az óvónő jelöltek. Kutatásokból tudjuk, hogy először 1964-ben található hallgatói törzskönyvi bejegyzés arra vonatkozóan, hogy a hallgatók német nyelvű nemzetiségi óvodákban működésre jogosító kiegészítő államvizsgát tettek (Pásztor, 2019). Az 1960-as évek végén jelentős fejlődés következett be a nemzetiségi óvodai nevelésben. A nemzetiségi óvodák számának emelkedése miatt egyre több óvónőre lett szükség, éppen ezért a felsőfokú óvónőképzés mellett 1974-től kezdetét vette a német és szlovák, 1975-től pedig már a horvát-szerb nyelvi középfokú óvónőképzés is. A felsőfokú óvónőképzőkből is egyre több nemzetiségi óvónő került ki. 1975-től egy minisztériumi utasítás értelmében az óvónőképzőkben a nemzetiségi képzésben megkezdődött a pályára való felkészítés. Új program és tanterv szerint képezték a nemzetiségi óvónőket, melynek újszerűségét elsősorban az adta, hogy megjelent a nyelvművelés és a módszertan a tantárgyak között, illetve megteremtették a gyakorlati tapasztalatszerzés lehetőségét is a hospitálások bevezetésével (Stark, 1980). Az 1980-as évektől egyre több német nemzetiségi óvoda létesült, ahol sok esetben megfelelő szakemberek híján képesítés nélküli óvónők dolgoztak. A német nemzetiségi magas aránya és a szülői igények növekedése a nemzetiségi nyelven történő óvodai nevelésre azt eredményezte, hogy 1985-ben Sopron után másodikként, Szekszárdon is elindulhatott a kétévfolyamos felsőfokú német nemzetiségi óvónőképzés, 1987-ben pedig Baján is lehetővé vált már a német és a horvát óvodapedagógusok képzése (Kurucz, 2010; Klein, 2011; Manz, 2011). A kétéves képzés mellett az 1987/1988. tanévben kísérleti jelleggel hároméves képzési csoportok is elindultak, majd 1989 szeptemberétől már egységesen minden óvodapedagógus hallgató a hároméves főiskolai képzésben kezdhette meg tanulmányait. 1989-ben hároméves német nemzetiségi szakosító tanfolyam is indult Sopronban már végzett óvónők számára a 7/1987. (VI.29.) MM sz. rendelet 7. § (2.) bekezdés a. pontja alapján, majd 1999-től szakvizsgás képzések, szakirányú továbbképzések is megjelentek Sopronban. A hallgatói létszám a 2000-es évektől emelkedő tendenciát mutat és hazánk Európai Unió-hoz való csatlakozása pedig egyértelmű fellendülést hozott a nemzetiségi képzésben.

A 21. század harmadik évtizedében Sopronnak továbbra is meghatározó szerepe van az ország német nemzetiségi óvodapedagógusainak képzésében. Nappali és levelező munkarendben szerezhethetnek a hallgatók diplomát, és képzésük magas színvonalát mutatja, hogy különböző projektek keretében nem csupán a magyarországi német nemzetiségi óvodákban szerezhethetnek gyakorlatot, hanem Ausztriában is lehetőségük van a szakmai tapasztalatszerzésre.

Talabér Ferencné munkássága Sopronban a német nemzetiségi óvodai nevelés szolgálatában

A magyarországi német nemzetiségi óvodai nevelés történetében és a német nemzetiségi óvóképzésben megkerülhetetlen név Talabér Ferencné, született Aradi Terézia. Élete és pályája nem csupán Sopron városával fonódik össze, hanem a soproni óvóképzés történetével is. Óvónőként, majd később oktatóként, módszertani újítóként és publikációk szerzőjeként is maradandót alkotott. Egyéni sorsa és szakmai hitvallása egyaránt hű lenyomata annak a korszaknak, amelyben a német nemzetiségi közösségek identitása új kihívásokkal szembesült, és amelyben ő maga hidat épített múlt és jövő, gyökerek és pedagógiai innováció között (Pásztor, 2025).

Szülei és nagyszülei a poncichter hagyományokat ápoló soproni német közösséghez tartoztak, eredetileg Armhold néven. A második világháborút követő kitelepítések idején az anyai nagyapa előrelátása mentette meg a családot attól a sorscapástól, amely sok német családot ért. A névmagyarosításnak – Armholdból Aradi – köszönhetően maradhattak szülőföldjükön, ám ezzel együtt életük részévé vált a fenyegetettség, a kirekesztés és az állandó óvatosság. Gyermekkorát teljes egészében a német nyelvi közeg határozta meg. Nagyszülei énekkel, mondókával, mesékkel adták tovább neki a német nyelvi és kulturális örökséget, olyan útravalót, amely későbbi pedagógiai munkájának is alapkövévé vált. Az iskolakezdés azonban komoly kihívás volt számára, hiszen semmit sem tudott magyarul. A harmadik osztálytól kezdve azonban kitűnő tanuló lett. Ugyanakkor erősen eltávolodott a német nyelvtől, és hosszú időre elutasította annak használatát. Csak évekkel később ismerte fel, hogy a gyermekként szerzett nyelvi tapasztalatok milyen gazdag erőforrást és hitelességet jelentenek számára pedagógusi pályáján (Pásztor, 2025).

1960-ban kezdte meg tanulmányait a Soproni Óvónőképző Intézetben. A képzésben már lehetett németet tanulni, de ez még nem jelentett valódi nemzeti-
iségi oktatást. Gyakorlati idejét Csepregen töltötte, ahol egy cigány gyermekcsoport vezetését bízták rá. Hamar felismerte, hogy a gyermekekhez a játék vezet a legkönnyebben, és ezt a szemléletet későbbi munkájában is követte. 1967-ben pályája fordulópontjához érkezett. Szabados László igazgató hívására a soproni Uzsoda utcai óvodában kezdett dolgozni, ahol saját csoportjában elsőként próbálta bevezetni a német nyelvet. A gyermekek lelkesedése és a szülők támogatása megerősítette abban, hogy a játékba, énekbe és mondókákba ágyazott nyelvátadás hatékony. Személyes örökségét módszertani alapként használta, a német nyelvet nem külön foglalkozásokon, hanem a mindennapi tevékenység-

gekbe illesztve, játékos helyzeteken keresztül adta át, érzelmi biztonságot teremtve. Az eszközöket – bábokat, játékokat – gyakran a gyerekekkel közösen készítette (Pásztor, 2025).

A Soproni Óvónőképző Intézet pedagógiai és német tanszékén évtizedekig tanított, ahol nemcsak oktatott, hanem saját tapasztalatain alapuló módszertani szemléletet is közvetített, a gyermekvilág tiszteletét, a nyelv természetes használatát és az idegen nyelv örömteli megélését. Pedagógiai programot és módszertani könyvet, számos tanulmányt írt, amely országosan is ismertté tette. Évtizedeken át tartott továbbképzéseket Magyarországon és a környező országokban, módszertani munkásságával pedig új korszakot nyitott a magyarországi német nemzetiségi óvodai nevelésben. Talabér Ferencné pedagógiai programjának népszerűségéről tanúskodik az *Educatio* folyóirat 1993-as száma: „1992-től az óvónők szívesen alkalmazzák Talabér Ferencné kétnyelvű óvodai nevelési programját. A program jól kapcsolódik az általános óvodai korszerűsítési folyamatokhoz. Ez a tény abban nyugtatja meg az óvónőt, hogy nem kell a választott nyelvi anyagot egy magyar programmal összedolgozni” (Kallós, 1993). A *Népújság* 1993. november 12-i számában megjelent *Szakmai továbbképzés, előadások sorozata* című cikkből megtudhatjuk, hogy Talabér Ferencné a külföldi magyarok továbbképzéseiben is aktív szerepet vállalt. Lendván tartott előadást kollégáival a soproni óvónőképző gyakorló óvodájáról. Ebben arra hívta fel a figyelmet, hogy a német nemzetiségű gyermek ugyanazt éli meg a magyarországi óvodában, mint a magyar nemzetiségű gyermek egy szlovén óvodában (Zágorec-Csuka, 1993).

A német nemzetiségi óvodákban Talabér által módszertani megújulás történt. Országszerte segítette szakmai tapasztalataival az óvodapedagógusokat, hogy minél több helyen indulhasson meg a német nyelvű nevelés az óvodákban. A *Népszabadság* 1990-ben arról tudósított egy ironikus hangvételű cikkben, hogy Győrben a Sün Balázs óvodában egy céltudatos vezető óvónő, Lengyel Tiborné és két munkatársa, dr. Ottófi Rudolfné és Horváth Pálné kezdeményezésére egy kesztyűsbábot használva ismertették meg az akkori óvodásokat a német nyelvvel. A program megszületését Talabér Ferencné is segítette. A cikk szerzője a programmal kapcsolatban azt írja, hogy „Sokan nem akarták, hogy der Igel a világra jöjjön. Nem csak bürokratákká változtatott királyfik, de a jótiündérek is félték tőle: nem zavarja-e meg der Igel a középső csoportos óvodásokat? Nem rontja-e meg az anyanyelvüket? Mert majdnem elfelejtettem mondani, hogy egyetlen szó nem sok, de der Igel ennyit sem beszél magyarul. (Délelőtt és délután is előbújik a mesetarisznyából, Guten Tag! mondja. Előbb csak az óvónővel csevegett, de már a gyerekekkel is csevegni tud, játszik, dalol velük, de nem viselkedik tanító bácsi módjára. Der Igel jópofa barát, aki nem kér semmit senkitől számon, és nem ad házi feladatokat (Hajba, 1990). Az írás tökéletesen visszaadja a program lényegét, a német nyelvet nem iskolás módszerekkel tanítják,

hanem játékosan ismertetik meg az óvodásokkal. Ugyanakkor arra is rávilágít, hogy a rendszerváltás időszakában még nagyon erőteljes volt az óvodai idegennyelvi nevelést ellenzők hangja. 1989-ben a Köznevelés *Németnyelv-tanulási kísérlet egy győri óvodában* című cikkében arról olvashatunk, hogy „[...] a győri Reider Ferenc utcai – két éve épült, kívül-belül megkapóan szép, esztétikus – óvodában is folyik egy nyelvtanítási kísérlet, ám itt a némettel ismerkedik huszonnégy középső csoportos gyerek. Naponta két alkalommal, rendszerint reggel és délután negyedórát foglalkoznak a nyelvvel. Persze nem az óvodai nevelési program kárára. Elvégzik azt is, a nyelvtanulás perceit a játéktól veszik el. Pontosabban németül játszanak ez idő alatt.” (Novák, 1989). A cikk kitér arra is, hogy a győri kísérletet végző óvodapedagógusok nemcsak szakmai anyagokat kaptak Talabér Ferencnétől, hanem ő volt a kísérlet szakmai irányítója is. Az Új Dunántúli Napló 1991-ben *A középpontban a gyerek – Pécsen a Magyar Lajos utcai óvodában megváltozott az élet* című írásából arról értesülhetünk, hogy ebben az intézményben szülők kérésére vezették be a német nyelvet Talabér Ferencné programja alapján, aki személyesen találkozott a szülőkkel és óvónőkkel. A cikk szerzője hangsúlyozta, hogy nem nyelvórákon vesznek részt a gyerekek, hanem megismerkedhetnek a német nyelv dallamával, ritmusával, játékokat, mondókat, dalokat tanulnak az óvodában (Sz. K., 1991). 1998-ban a 24 Óra Komárom-Esztergom megyei lap arról tudósított, hogy a kecskédi óvoda már évek óta használja Talabér Ferencné programját (s. n., 1998).

Talabér Ferencné módszertani alapelvei ma is érvényesek: a nyelvelsajátítás kulcsa a játék és a szeretetteljes kapcsolat. A gyermeknek nem tantárgyként, hanem természetes élményként kell megélnie a másik nyelvet – ugyanúgy, ahogy ő is megélte azt gyermekként nagyszülei ölében. Talabér Ferencné életútja több, mint pedagóguspálya. Egy város, egy közösség, egy korszak történetét hordozza magában. Közel 70 éves koráig tanított, nevelt, inspirált. Módszerei, írásai, emberi példája tovább él mindazokban, akik tőle tanultak – és azokban a gyermekekben is, akiknek játék közben adott nyelvet, kultúrát, örömet.

Játék a szóval, játék a nyelvvel – Talabér Ferencné pedagógiai programja

Az 1980-as évek közepétől az óvodai nevelésben számos fontos pedagógiai innováció vette kezdetét. Ezek közül az egyik a német nemzetiségi csoportokban folyó nevelési munkához készült. Ma Magyarországon a kétnyelvű nevelést biztosító óvodákban többféle módszert és programot használnak a pedagógusok az idegen nyelv átadására. Ezek közül az egyik gyakran használt a Talabér Ferencné által a német nemzetiségi óvodai csoportok számára kifejlesztett *„Játék a szóval,*

játék a nyelvvél” program, melyet eredményesen alkalmazhatnak a nem nemzetiségi óvodákban is. A program elkészítésének kezdeteire az Iskolakultúrában 1994-ben Talabér így emlékezik: *„A Benedek Elek Óvóképző Főiskola német nemzetiségi tagozatos hallgatói hivatásuk gyakorlására az 1989-ben kiadott ONP szellemében kísérleti jelleggel kimunkált gyakorlati képzési szisztéma, a kétnyelvű óvodai nevelési programalapelvei és módszertani útmutatásai alapján készülnek fel. Az 1989/90-es tanévtől a főiskola gyakorló óvodájának vegyes összetételű gyermekcsoportjában nevelési-képzési elgondolásaink gyakorlati megvalósításán fáradozunk. Ehhez a kísérleti munkához csatlakozott Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Fejér és Baranya megye egy-egy óvodája is*” (Talabér, 1994, 65). A program lényege, hogy a német nyelvet az anyanyelv elsajátításához hasonló módon kell bevezetni, játékosan, a mindennapi tevékenységekbe ágyazva. Talabér Ferencné abból indult ki, ahogyan gyermekként ő maga kapta a nyelvet nagyszüleitől, szeretetteljes, biztonságot nyújtó közegben, fordítás nélkül, helyzetekhez igazodva. Így a gyerekek – szülői háttértől függetlenül – megszeretik az idegen nyelvet. A koncepció fontos eleme, hogy az óvodapedagógus maga is örömmel játsszon, hiszen a nyelvtanulás kulcsa az óvodáskor fő tevékenysége, a játék (Pásztor, 2019).

Ezekben a csoportokban a nevelés két nyelven történik, az idegennyelv-elsajátítás pedig nem tudatosan, hanem a játékba építve valósul meg (Hartl, Babai & Kovácsné, 2014). Talabér (1994) azt hangsúlyozza, hogy az utánzáson alapuló nyelvelsajátítás a játéktevékenységek közben tud realizálódni, hiszen az óvodás gyermeknek a játék a legfontosabb tevékenysége. A program megalkotója úgy vélte, hogy a tanulás csak akkor lehet igazán eredményes, ha a gyermekek játékában valósul meg, mivel ebben az életkorban ez a legmeghatározóbb tevékenység. *„A gyermek a játékon keresztül tapasztalja meg a körülötte lévő világ sokszínűségét, így szerzi meg ismereteit, „tanul”, sikerélményhez jut. A játék a gyermek számára a legfőbb élményforrás, a tanulás, a készségek és képességek fejlesztésének leghatékonyabb módja, ebből következően a korai nyelvelsajátítás leghatékonyabb eszköze is a játék kell, hogy legyen*” (Koloszár, 2014, 78).

A program alapelvei:

1. Vegyes csoportokban a gyermekek személyisége a játék, a spontán és irányított idegennyelvi nevelés, valamint más tevékenységek révén fejlődik optimálisan.
2. A gyermekek kíváncsisága alapot ad arra, hogy érdeklődéssel forduljanak a nemzetiségi hagyományok és a népi kultúra felé, ha élményszerűen találkozhatnak velük.

3. A különböző játékfajtákba ágyazott nyelvi anyag - a népi eredetű mondókák, gyermekjátékok, körjátékok – megfelelő érzelmi telítettséget ad a gyermekek számára.
4. A gyermekek gátlások nélkül utánozzák pedagógusukat és társaikat, így aktívan bekapcsolódnak a nyelvi játékokba.
5. A rendszeres nyelvi játékok, az állandó gyakorlás útján átélt élmények hozzájárulnak a gyermeki tapasztalatszerzéshez és a gyermekek produktív szókincsének a fejlesztéséhez (Talabér, 1994, 65-66).

Összegzés

Talabér Ferencné életútja több mint egy pedagóguspálya íve, benne sűrűsödik egy város, a német nemzetiség, valamint az óvodai nevelés egy meghatározó korszakának története. Sopron és a poncichter múlt nemcsak származásában gyökerezett, hanem pedagógiai hitvallását is áthatalta. Az Uszoda utcai óvodától az óvóképzésig, az óvodai csoportszoba mindennapjaitól a tankönyvek és módszertani programjának kidolgozásáig minden tétivel hozzájárult ahhoz, hogy a német nemzetiségi óvodai nevelés Magyarországon élő, fejlődő és élményszerű legyen.

Pályája kezdetén az óvodás gyermekek lelkes reakció – „*Még egyszer!*” kérések – erősítették meg abban, hogy jó úton jár. Megtapasztalta, hogy a játék, a dal és a mondóka révén a nyelv átadása örömteli és hatékony, s ez a felismerés egész pedagógiai szemléletét meghatározta.

Az 1980-as évek a hazai óvodapedagógia egyik legizgalmasabb korszaka volt. Új kezdeményezések, kísérletek sora indult el, amelyek közül számos az egykori Soproni Óvónőképző Főiskolához kapcsolódott. Ebben a pezsgő szakmai közegben dolgozta ki Talabér Ferencné azt a programot, amely máig meghatározza a német nemzetiségi óvodai nevelés gyakorlatát, és amelyet 2025-ben is országsszerte használnak óvodai csoportokban.

Munkássága hamar túl nőtt a helyi kereteken. Programja a pedagógiai szak-sajtó, valamint az országos és megyei lapok érdeklődésének fókuszába került. Sajtóelemzéseink mutattak rá arra is, hogy számos óvodai német csoport indulásánál komoly segítséget nyújtott az óvónőknek. Nem véletlenül vallotta egy vele készült interjúban: „*Többet voltam házon kívül, mint itthon.*” A következő évtizedekben ugyanis szakmai továbbképzések sorát tartotta szerte az országban, de rendszeres meghívott vendég volt Szlovákiában, Szlovéniában, Romániában, Ausztriában és Németországban is.

Talabér Ferencné módszertani munkásságával korszakot nyitott a magyarországi német nemzetiségi óvodai nevelés történetében. Közel hetvenéves koráig

tanított, nevelt, inspirált. Programja, írásai, előadásai és emberi példája ma is tovább él mindazokban, akik tőle tanultak és azokban a gyermekekben is, akiknek játék közben adott nyelvet, kultúrát és örömet.

Felhasznált irodalom

- Bakonyi, A. (2013): Értékkövető gondolatok az óvodai nevelés programjaiban. A magyar óvodai nevelés íve 1971-2013 – Szabadi Ilona emlékére. *Neveléstudomány*, 1(4), 34-44. <https://tinyurl.com/mr35tens>
- Fekete, T. (1969): A nemzetiségi óvodák újjászervezéséről. *Óvodai Nevelés*, 22(10), 369.
- Fülöp, K. (1982): Idegen nyelvek az óvodában – kérdőjelekkel. *Óvodai Nevelés*, 35(3), 75-77.
- Hajba, F. (1990): Der Igel, a jópofa barát. *Népszabadság*, 48(133), (június 8.), 6. <https://tinyurl.com/5d7rtymc>
- Hartl, É., Babai, Zs. & Kovácsné Vinkovics, É. (2014): Módszertani kézikönyv az óvodai magyarnémet kétnyelvű neveléshez. Nyugat-magyarországi Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar, Sopron. <http://publicatio.uni-sopron.hu/336>
- Kallós, M.né (1993): Németek Baranyában. *Educatio*, 2(2), 332-335. <https://tinyurl.com/4ac4yhu2>
- Klein, Á. (2011): Theorie in der Praxis – Praxis in der Theorie – Über die Ausbildung von Kindergärtnerinnen im Spiegel des Zweitspracherwerbs und Kulturbewahrung der Ungarndeutschen. In: Bús, I., Klein Á. & Meskó N. (szerk.): *Tanulmányok az óvodapedagógus-képzéshez – Erziehung und Forschung – Beiträge zur KindergärtnerInnenausbildung*. Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd, 134-149.
- Koloszár I. (2010): Az angol nyelv az óvodában – English in Nursery School. In: *Létünk : Társadalom – Tudomány – Kultúra*, 40(4), 75-84. <https://tinyurl.com/ttzcpfsv>
- Komjáthy, Zs. (2012): A magyar óvodatörténet nyilvántartott szakmai folyóiratainak gyermek-és ifjúságképe a 19. századtól napjainkig. *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9-10), 198-206. <https://tinyurl.com/2r4h8bkb>
- Kónya, Á. (1978): A hazai német nemzetiségi óvónőképzés. *Óvodai Nevelés*, 31(3), 113-114.
- Kóvágó, L. (1977): *Kisebbség – nemzetiség*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Kurucz, R. (2002): *Az első magyar óvóképző 1837-1843*. Babits Kiadó, Szekszárd.
- Mammel, Á.né (1980): Az anyanyelvi nevelés-oktatás feladatai. *Óvodai Nevelés*, 33(9), 316-321.
- Mammel, Á.né (1985a): Az anyanyelv átörökítésének, a kétnyelvűség kialakításának helyzete a nemzetiségi óvodákban. In II. Országos Nemzetiségi Óvodai Napok, 1985. május 13, Esztergom; *Óvodai Nevelés*, 38(9), 292-296.
- Mammel, Á.né (1985b): A nemzetiségi óvodai anyanyelvoktatás helyzete, fejlesztésének tendenciái. *Óvodai Nevelés*, 38(4), 112-116.
- Manz, A. (2011): Die Aus- und Fortbildung von Minderheitenpädagoginnen Aktualitäten und Perspektiven an der Eötvös József Főiskola Baja. In: Bús, I., Klein Á. & Meskó N. (2011): *Nevelés és kutatás – Tanulmányok az óvodapedagógus-képzéshez – Erziehung und Forschung – Beiträge zur KindergärtnerInnenausbildung*. Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd, 163-168.
- Molnár, B., Pálfi, S., Szerepi, S. & Vargáné Nagy, A. (2015): Kisgyermekkori nevelés Magyarországon. *Educatio*, 24(3), 121-128. <https://tinyurl.com/2yyn63xc>

- A tanulmányban előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2025. november 1.

- Novák, G. (1989): Németnyelv-tanulási kísérlet egy győri óvodában. *Köznevelés*, 45(14), 3-4. <https://tinyurl.com/yc54hrvs>
- Pásztor, E. J. (2019): *A játékos idegennyelvi foglalkozások megjelenése a magyarországi óvodákban 1959-től napjainkig, különös tekintettel a soproni és Sopron környéki óvodákra* (Doktori PhD értekezés), Kézirat. <https://tinyurl.com/5dzjemdw>
- Pásztor, E. (2025): „Szívből adtam át” : Talabér Ferencné élete és korszakalkotó munkássága a német nemzetiségi óvodai nevelés szolgálatában. *Soproni Szemle*, 79(2), 193-196.
- Pukánszky, B. (2005): A gyerekről alkotott kép változásai az óvoda történetében. *Educatio*, 14(4), 703–714. <https://tinyurl.com/bd4mhvx5>
- s. n. (1998): Játék a beszéddel : Hagyományörzés német nemzetiségi óvodákban. Komárom-Esztergom megyei 24 óra : Tatabánya, Esztergom, Dorog, Kisbér, Komárom, Nyergesújfalú, Oroszlány, Tata és környékük napilapja, (május 30.), 9(126), 3. <https://tinyurl.com/bdhpu52t>
- Stark, F. (1980): Negyedszázados a nemzetiségi óvodahálózat. *Óvodai Nevelés*, 33(9), 313-316.
- Sz. K. (1991): A középpontban a gyerek : Pécssett a Magyar Lajos utcai óvodában megváltozott az élet. *Új Dunántúli Napló*, (december 6.), 2(334), 3. <https://tinyurl.com/32azam8j>
- Talabér, F.né (1994): Óvodai életmódszervezés a nemzetiségi gyermekcsoportokban. *Iskolakultúra*, 4(8), 65-67. <https://tinyurl.com/4hrh5msf>
- Zágorec-Csuka J. (1993): Szakmai továbbképzés, előadások sorozata. *Népújtság : A szlovéniai magyarok hetilapja*, (november 12.), 37(45), 6. <https://tinyurl.com/53b3vvbr>